פרק חמישי - היו בודקין

הפרק שלפנינו עוסק בדיני חקירת ובדיקת העדים ובדיני הכרעת הדין.

משנה

חָיוּ בּוֹדְקִין אוֹתָן, בְּשָׁבַע חֲקִירוֹת. ואלו הן: **בְּאֵיזוֹ שָׁבוּעַ** של היובל, **בְּאֵיזוֹ שָׁנָה** של שמיטה, **בְּאֵיזוֹ חוֹדֶשׁ, בְּכַמָּה בַּחֹדֶשׁ, בְּאֵיזֶה יוֹם** בשבוע, **בְּאֵיזֶה שָׁעָה, בְּאֵיזֶה מָקוֹם. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר,** בשלש חקירות, **בְּאֵיזֶה יוֹם, בְּאֵיזֶה שָׁעָה, בְּאֵיזֶה מָקוֹם.**

עד כאן הביאה המשנה את החקירות המועילות להזמה, ממשיכה המשנה בשאלות נוספות ששאלו את העדים: **מַכִּירִין אַתֶּם אוֹתוֹ** – את ההרוג, **הִתְרֵיתֶם בּוֹ** – בעושה העבירה. ולגבי **הָעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה** שואלים, **אֶת מִי עָבַד** – איזה מין עבודה זרה עבד, **וּבַמֶּה עָבַד** – באיזו צורה עבד. **כָּל הַמַּרְבֶּה בִּבְדִיקוֹת חֲרֵי זֶה מְשׁוּבָּח** – משום שבכך הוא מטריח עליהם ומתוך כך יחזרו בהם.

מביאה המשנה מעשה להראות עד היכן אפשר להרבות בבדיקות: **מַעֲשֶׂה וּבָרַח בֶּן זַכַּאי בְּעוֹקְצֵי תְאֵנִים** – שהעידו שהרג תחת עץ תאנים, ושאלם האם מקום חיבור התאנים לאילן היה עבה או דק, ואכן נמצאו דבריהם סותרים בזה, ופטרו את הנידון ממיתה.

מַה בֵּין חֲקִירוֹת לִבְדִיקוֹת, בַּחֲקִירוֹת, אִם אָחַד מֵהָעֵדִים אוֹמֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ', עֲדוּתָן בְּטֵילָה אפילו שלא נמצאה שום סתירה בדבריהם, **אֲבָל בִּבְדִיקוֹת אִם אָחַד מֵהָעֵדִים אוֹמֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' וַאֲפִילּוּ שְׁנַיִם אוֹמְרִים 'אֵין אָנוּ יוֹדְעִין', עֲדוּתָן קַיֶּמֶת.** אמנם **אָחַד חֲקִירוֹת וְאָחַד בְּדִיקוֹת בְּזֹמֶם שֶׁמַּכְחִישִׁין זֶה אֶת זֶה, עֲדוּתָן בְּטֵילָה,** שנאמר 'וְהִנֵּה אֱמֶת נָכוֹן' (דברים יג טו), נכון, היינו שיהיו דבריהם מכוונים.

מבארת המשנה באיזה אופן נחשב שדבריהם סותרים זה לזה: **אָחַד אוֹמֵר בְּשִׁנַּיִם בַּחֹדֶשׁ, וְאֶחָד אוֹמֵר בְּשִׁלְשָׁה בַּחֹדֶשׁ, עֲדוּתָן קַיֶּמֶת,** משום שיתכן שֶׁזֶּה – העד הראשון **יוֹדֵעַ בְּעִיבּוּרוֹ** של חֹדֶשׁ, כלומר שהחודש הקודם היה בן שלושים יום, **וְזֶה אֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּעִיבּוּרוֹ** שֶׁל חֹדֶשׁ, ומכיון שיש לתלות את הסתירה בטעות מצויה, לכן אין עדותם בטילה בכך. אבל **זֶה אוֹמֵר בְּשִׁלְשָׁה, וְאֶחָד אוֹמֵר בַּחֲמִשָּׁה, עֲדוּתָן בְּטֵילָה.**

אופן נוסף: **אָחַד אוֹמֵר בְּשֵׁתִּי שָׁעוֹת, וְאֶחָד אוֹמֵר בְּשָׁלֹשׁ שָׁעוֹת, עֲדוּתָן קַיֶּמֶת,** משום שמצוי שאדם טועה בכך. אבל **אָחַד אוֹמֵר בְּשָׁלֹשׁ וְאֶחָד אוֹמֵר בְּחָמֵשׁ, עֲדוּתָן בְּטֵילָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר קַיֶּמֶת,** משום שרבי יהודה סובר שגם בכך מצוי שאדם טועה. אמנם אם **אָחַד אוֹמֵר בְּחָמֵשׁ וְאֶחָד אוֹמֵר בְּשֵׁבַע,** גם רבי יהודה מודה **שֶׁעֲדוּתָן בְּטֵילָה,** משום **שֶׁבְּחָמֵשׁ הַחַמָּה נִמְצֵאת בַּמִּזְרָח וּבְשֵׁבַע הַחַמָּה נִמְצֵאת בַּמַּעֲרָב** ובזמן זה השעה ניכרת ולא מצוי שאדם יטעה.

וְאַחַר כָּךְ – לאחר בדיקת העד האחד, **מַכְנִיסִין אֶת הַשֵּׁנִי וּבוֹדְקִין אוֹתוֹ, אִם נִמְצְאוּ דִבְרֵיהֶם מְכוּוָנִים, פּוֹתְחִין בִּזְכוּת** – הדיינים אומרים לנידון, שאם באמת לא חטא שלא יפחד.

לאחר שחקרו את העדים צריכים הדיינים לישא וליתן בדינו, מבארת המשנה מי רשאי ללמד עליו זכות או חובה: **אָמַר אֶחָד מִן הָעֵדִים** שהעידו לחובתו, **'יֶשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת'** משתקין אותו, **אוֹ** שאומר **אֶחָד מִן הַתַּלְמִידִים** הישבים לפני הדיינים, **'יֶשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו חוֹבָה' מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ,** אבל אם מלמד זכות שומעים דבריו. אבל אם **אָמַר אֶחָד מִן הַתַּלְמִידִים 'יֶשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת', הֵיוּ מַעֲלִין אוֹתוֹ וּמוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ בֵּינֵיהֶם,** וְאַף אם נמצא שאין דבריו נכונים, **לֹא הָיָה יוֹרֵד מִשָּׁם כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ,** כדי לא לביישו, **וְאִם** נמצא שיֵּשׁ **מַמָּשׁ בִּדְבָרָיו,** היו **שׁוֹמְעִין לוֹ,** ומצרפים אותו למנין הסנהדרין. **וַאֲפִילּוּ הוּא** – הנידון **אוֹמֵר יֶשׁ לִי לְלַמֵּד עַל עַצְמִי זְכוּת, שׁוֹמְעִין לוֹ** – לקבל את סברתו, **וּבִלְבַד שֶׁיֵּשׁ מַמָּשׁ בִּדְבָרָיו.**

וְאִם מָצְאוּ לוֹ זְכוּת פְּטָרוּהוּ, וְאִם לָאו, מַעֲבִירִין אוֹתוֹ – דוחים את הכרעת הדין **לְמָחָר,** ובנתיים היו הדיינים **מְזַדַּוְּגִין זוּגוֹת זוּגוֹת** – כל שני דיינים הולכים להתייעץ בדבר מחוץ לבית דין, ובזמן זה **הָיוּ מְמַעֲטִין מְמַאֲכָל, וְלֹא הָיוּ שׁוֹתִין יַיִן כָּל הַיּוֹם, וְנוֹשְׁאִין וְנוֹתְנִין כָּל הַלַּיְלָה** כל דיין לעצמו. **וְלָמָּחֳרָת מַשְׁכִּימִין וּבָאִין לְבֵית דִּין, הַמְזַכֶּה** – הדיין שאמר אתמול שדעתו לזכות, **אוֹמֵר, 'אֲנִי הָיִיתִי מְזַכֶּה** אתמול, **וּמְזַכֶּה אֲנִי בְּמְקוֹמִי** – עדיין עומד אני בדעתי. **וְהַמְחַיֵּיב** אתמול, **אוֹמֵר, 'אֲנִי הָיִיתִי מְחַיֵּיב** אתמול, ואם אכן לא מצא במשך הלילה זכות, ממשיך ואומר **וּמְחַיֵּיב אֲנִי בְּמְקוֹמִי.**

הַמְלַמֵּד חוֹבָה – דיין שאתמול לימד חובה, רשאי לחזור בו ולהיות **מְלַמֵּד זְכוּת, אֲבָל הַמְלַמֵּד זְכוּת,** אף שבלילה מצא צד חובה, **אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ וּלְלַמֵּד חוֹבָה** בשעת המשא ומתן, אך בשעת הכרעת הדין יכול לחזור בו ולפסוק לחובה. **טָעוּ בְּדָבָר** – דיין שאינו זוכר מה לימד אתמול, **שְׁנֵי סוֹפְרֵי הַדַּיָּנִין** – הממונים לכתוב את דברי המזכים ודברי המחייבים, **מַזְכִּירִין אוֹתוֹ.**

ולאחר הלנת הדין, **אִם מָצְאוּ לוֹ זְכוּת, פְּטָרוּהוּ. וְאִם לָאו, עוֹמְדִים לַמִּנְיָן,** אם נמצא **שִׁשָּׁה עָשָׂר מְזַכִּין וְאֶחָד עָשָׂר מְחַיְּבִין,** מכריעים את הדין על פי הרוב, שהוא **זַכַּאי.** אבל אם היו **שִׁשָּׁה עָשָׂר מְחַיְּבִין וְאֶחָד עָשָׂר מְזַכִּין,** אין מכריעים לחובה כשיש רוב רק של אחד, **וַאֲפִילּוּ אֶחָד עָשָׂר מְזַכִּין וְאֶחָד עָשָׂר מְחַיְּבִין וְאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, וַאֲפִילּוּ עֶשְׂרִים וְשִׁנַּיִם מְזַכִּין אוֹ מְחַיְּבִין וְאֶחָד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ,** נחשב שאין לפנינו מנין סנהדרין, ובאופנים הללו מכינן שאי אפשר להכריע את הדין, **יוֹסִיפוּ** הַדַּיָּנִין עוד דיינים אחרים, **וְיַעֲמְדוּ** שוב למנין. **וְכַמָּה מוֹסִיפִין, שְׁנַיִם שְׁנַיִם עַד שִׁבְעִים וְאֶחָד.** ואם לבסוף **שִׁשִּׁים וְשִׁשָּׁה מְזַכִּין וְשִׁשִּׁים וַחֲמִשָּׁה מְחַיְּבִין, זַכַּאי.** **שִׁשִּׁים וְשִׁשָּׁה מְחַיְּבִין וְשִׁשִּׁים וַחֲמִשָּׁה מְזַכִּין,** ממשיכים **וְדָנִין אֲפִלּוּ כְּנֶגֶד אֵלּוּ עַד שֶׁיֵּרָאֶה אֶחָד מִן הַמְחַיְּבִין דִּבְרֵי הַמְזַכִּין.**

גמרא

מבררת הגמרא: **מְנָא הָנֵי מִילֵּי** – מנין שצריך שבע חקירות. **אָמַר רַב יְהוּדָה, דְּאָמַר קְרָא** לגבי עיר הנדחת **'וְדָרַשְׁתָּ וְחָקַרְתָּ וְשָׁאַלְתְּ הֵיטֵב'** (דברים יג טו), **'וְאוֹמֵר'** – ועוד נאמר, לגבי יחיד העובד עבודה זרה **'וְהִנֵּה דָּךְ וְשָׁמָעְתָּ וְדָרַשְׁתָּ הֵיטֵב'** (דברים יז ד), **'וְאוֹמֵר'** – ועוד נאמר, לגבי עדים זוממים **'וְדָרְשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הֵיטֵב'** (דברים יט יח). סך הכל שבע חקירות [ודרשת, וחקרת, ושאלת היטב, ודרשת, היטב, ודרשו, היטב].

אגרות קודש

[מנ"א ה'תשי"א]

... ושמחתי לקרוא החלטתו להתעסק בהפצת אור החסידות וכו'. ורק חבל על שדוחה זה לאחר זמן - בה בשעה ש"הנה זה עומד אחר כתלינו" ורק הפצת המעיינות מעכבת והיש לשער הצער של רגע אחד בגלות, או רגע אחד נוסף בזמן הגאולה, ותענוגו בו.

שואלת הגמרא: **וְאֵימָא חֲדָא חֲדָא כְּדְכְתִיבָא** – שמא תאמר שבכל עבירה צריך חקירות כמספר החקירות המוזכרות בה [בעיר הנדחת שלש, בעובד עבודה זרה שתים, ובעדים זוממים שתים] **דְּאִם כֵּן** – שהרי אם כדבריך שבכולם צריך שבע **לִיכְתְּבִינְהוּ רַחֲמָנָא** **בַּחֲדָא** – תכתוב התורה את כל השבע בפסוק אחד, והשאר ילמדו ממנו, ומזה שחילקם מוכח שבכל אחד יש לחקור כמו שכתוב בו.

משיבה הגמרא: **כֵּיוָן דְּכוּלְּהוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי כְּתִיבָא** – כיון שבשלושת המקומות מוזכר שצריך לדרוש ולחקור את העדים, **מֵהֲדָדֵי יָלְפִי** – לכן הם מלמדים זה על זה [לתת בזה את האמור בזה], **וְכֵיוָן דִּילְפִי מֵהֲדָדֵי כְּמַאן דִּכְתִיב כַּחֲדָא דָּמֵי** – וכיון שהם מלמדים זה על זה נחשב הדבר שכל החקירות כתובות ביחד, ולעולם צריך שבע חקירות.

מקשה הגמרא: **וְהָא לָא דָּמְיָא לַהֲדֵדֵי** – הרי אינם דומים בדיניהם, שהרי בכל אחד יש צד שבו הוא חמור, ומכיון שחקירות הם קולא לנידון, אין ללמוד חקירות האמורות בדין הקל לדין החמור. מביאה הגמרא את החומרות שיש בכל אחד מהדינים (**סִימָן פֶּ"ת רֵי"ח הַתְרָאָ"ה**). **עִיר הַנִּדַּחַת לְהָנָךְ תַּרְתֵּי** – לשני הדינים האחרים **לָא דָּמְיָא**, **שֶׁכֵּן מְמוּנָן** של יחיד העובד עבודה זרה ושל עדים זוממים **פָּלֵט** – ניצל, שאין מאבדים את ממונם, אבל בעיר הנדחת החמירה התורה לאבד את ממונם, **וכן עֲבוֹדָה זָרָה לְהָנָךְ תַּרְתֵּי לָא דָּמְיָא**, **שֶׁכֵּן** עונשם של אנשי עיר הנדחת ועדים זוממים **בְּסַיִף** – חרב, ואילו העובד עבודה זרה עונשו בסקילה, **וכן עֵדִים זוֹמְמִין לְהָנָךְ תַּרְתֵּי לָא דָּמְיָא**, **שֶׁכֵּן** עיר הנדחת ויחיד העובד עבודה זרה **צְרִיכִים הַתְרָאָה**, אבל בעדים זוממים החמירה התורה להורגם בלא התראה.

מיישבת הגמרא: **בְּהֵיטֵב הֵיטֵב יָלְפִינַן מֵהֲדֵדֵי** – שבשלשתם הוזכרה התיבה 'היטב', ודורשים גזירה שוה לתת בזה את האמור בזה. **וּגְזֵירָה שָׁוָה זוֹ, מוּפְנֶה** – כלומר הגזירה שוה נדרשת מחמת תיבה פנויה [שאינה נצרכת בתורה לגוף הענין שבו היא כתובה], **דְּאִי לֹא מוּפְנֶה, אֵיבָא לְמֵימַר דְּ** – יש להקשות כמו שהוזכר קודם [שיש בכל עבירה חומרא], והכלל הוא שרק אם הגזירה שוה באה מחמת תיבה פנויה, אינה מתבטלת מחמת הפירכא. **לָאֵי** – באמת **אַפְנוּיֵי מוּפְנֶי, מְדַהֲוָה לֵיהּ לְמִיכְתַּב** – כדי לרבות חקירה נוספת, התורה לא היתה צריכה לכתוב 'ודרשת היטב' וכן 'ודרשו השופטים היטב', אלא היה לה לכתוב 'וְדָרְשׁוּ וְחָקְרוּ וְשַׁנַּי קְרָא בְּרֵישׁוּרֵיהּ בְּ'הֵיטֵב' **שְׁמַע מִינָּהּ לְאַפְנוּיֵי**. כלומר אף שלומדים מהתיבה 'היטב' חקירה אחת [כמבואר לעיל], עדיין השינוי שבלשון 'היטב' במקום 'וחקרו', פנוי ללמוד ממנו את הגזירה שוה.

מקשה הגמרא: **וְאַכַּתִּי מוּפְנֶה מְצַד אֶחָד הוּא** – הלא לא בכל שלושת המקומות יש בתיבה זו שינוי לשון, שהרי **בִּשְׁלָמָא הָנָךְ תַּרְתֵּי** – זה מובן בעדים זוממים וביחיד העובד עבודה זרה, ששם לא מוזכרת 'חקירה' ואם כן הפסוק 'היטב' **מוּפְנֶה הוּא מְשׁוּם דַּהֲוָה לֵיהּ לְמִכְתַּב** 'ודרשו וחקרו', **אֶלָּא עִיר הַנִּדַּחַת מַאי הָוָה לֵיהּ לְמִכְתַּב** במקום 'היטב', **הָא כְּתִיבָא כּוּלְּהוּ** – הרי כבר כתוב 'חקירה' ['וְדָרַשְׁתָּ וְחָקַרְתָּ וְשָׁאַלְתְּ הֵיטֵב'] אם כן כאשר התורה רצתה לרבות עוד חקירה, על כרחה נקטה את הלשון 'היטב', ולא היה לה מה לכתוב במקום זה. משיבה הגמרא: **הָתָם נַמִּי אַפְנוּיֵי מוּפְנֶה** – גם בעיר הנדחת הפסוק 'היטב' פנוי, **מַדַּהֲוָה לֵיהּ לְמִכְתַּב** – שהיתה התורה יכולה לרבות חקירה נוספת בלשון 'דָּרוֹשׁ תִּדְרוֹשׁ' **אוֹ 'חָקוֹר תַּחֲקוֹר', וְשַׁנַּי קְרָא בְּרֵישׁוּרֵיהּ** – ושינתה התורה מרגילותה ונקטה בלשון 'הֵיטֵב', **שְׁמַע מִינָּהּ לְאַפְנוּיֵי**.

מבארת הגמרא מנין נלמדו שבע חקירות בעבירות שעונשם בחנק או בשריפה: **וְאָתוּ נָחֳנָקִין בְּקַל וָחוֹמֶר מִנִּסְקָלִין וּמִנֶּהֱרָגִין**, שאם בסקילה החמורה, הקילה תורה להצריך שבע חקירות, כל שכן בעבירה שעונשה קל שנקל על הנידון ונצריך לחקור את העדים בשבע חקירות. **וְאָתוּ נִשְׂרָפִין בְּקַל וָחוֹמֶר מִנִּסְקָלִים.** מקשה הגמרא: **הָנֵיחָא לְרַבָּנָן** (לקמן מט: במשנה) **דְּאָמְרֵי סְקִילָה חָמוּרָה מִשְּׂרֵיפָה, אֶלָּא לְרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר שְׂרֵיפָה חֲמוּרָה**, ואם כן אין קל וחומר, **מַאי אֵיבָא לְמֵימַר** – מנין נלמד שבשריפה צריך שבע חקירות.

מביא רב יהודה מקור נוסף ללמוד נשרפים, שממנו יכול גם רבי שמעון ללמוד: **אֶלָּא אָמַר רַב יְהוּדָה** נאמר ביחיד העובד עבודה זרה (דברים יג ד) **'וְהִנֵּה אֱמֶת נָכוֹן'** וכן נאמר בעיר הנדחת (דברים יג טו) **'וְהִנֵּה אֱמֶת נָכוֹן'** – והמילים 'אמת' ו'נכון' הם לשון של חקירה, ובצירוף השבע שהזכרנו קודם **הָא חַד סְרֵי**, ויש לדורשם כך, **שֶׁבַע לִשְׁבַע חֲקִירוֹת, דַּל תֹּלֶת** – הוצא שלש מהם **לְגְזֵירָה שָׁוָה** ללמד שיש שבע בכולם, **פָּשָׁא לְהוּ חֲדָא** – נשארה אחת שממנה נלמד **לְרַבִּי שִׁמְעוֹן לְאַתּוּיֵי נִשְׂרָפִין** – לרבות שבע חקירות לעדים המחייבים שריפה, **וּלְרַבָּנָן מִיּלְּתָא דְּאַתְיָא בְּקַל וָחוֹמֶר מְרַח וְכָתַב לָהּ קְרָא**, כלומר אף שלשיטתם אפשר ללמוד שריפה בקל וחומר מסקילה, בכל זאת דרך התורה לטרוח ולכתוב דינים שאפשר היה ללמוד אותם בקל וחומר, אם כן את ה'חקירה' המיותרת לפי כולם דורשים לרבות נשרפים לשבע חקירות.

רבי אבהו מקשה על כך שהיה פשוט לרב יהודה שיש חקירה מיותרת: **מְנַחְתָּ בָּהּ רַבִּי אַבָּהוּ, אֵימָא לְאַתּוּיֵי שְׁמוֹנָה חֲקִירוֹת** – אולי החקירה המיותרת באה לרבות חקירה שמינית ולא לרבות את הנשרפין.

מקשה הגמרא על רבי אבהו: **וּשְׁמוֹנָה חֲקִירוֹת מִי אִיכָּא** – וכי שייך לשאול עוד שאלה שתועיל להזמה. הגמרא תמהה על קושיא זו [ומקיימת את קושיית רבי אבהו]: **אַלְמָה לֹא** – למה אתה סבור שאין במה לחקור עוד את העדים, **וְהָאִיכָּא לְאַתּוּיֵי** – והרי שייך לחקור **בְּכַמָּה בַּשָּׁעָה, וְתַנְיָא נַמִּי הָכִי** – ואכן כך שנינו בברייתא **שְׁהִוּוּ בּוֹדְקִין אוֹתוֹ** – את העד, **בְּשִׁמְנָה חֲקִירוֹת**, ואם כן מוכח ששייך חקירה שמינית, וחוזרת קושיית רבי אבהו.

הגמרא חוזרת ותמהה על קושיית רבי אבהו: **הָנֵיחָא** – זה נכון ששייך לחקור על כמה בשעה **לְאַבָּיֵי** המובא במסכת פסחים (יא:) **אַלִּיבָּא דְּרַבִּי מֵאִיר** [השנוי במשנתינו] **דְּאָמַר אֵין אָדָם טוֹעֶה וְלֹא פְּלוּם** – שאדם האומר בכמה בשעה אינו עשוי לטעות בזה כלל, **וְכֵן לְהַךְ לִישָׁנָא נַמִּי דְּאָמַר** – לפי האיכא דאמרי שם הסובר שאביי **אֲלִיבָּא דְּרַבִּי מֵאִיר אָמַר שְׁאָדָם טוֹעֶה מַשֶּׁהוּ** – כלומר שאדם עשוי לטעות קצת [כמה דקות], **שַׁפִּיר** – מובן הדבר שיש תועלת בחקירה זו, **אֶלָּא לְאַבָּיֵי אַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר אָדָם טוֹעֶה חֲצִי שָׁעָה, וּלְרָבָא דְּאָמַר טָעוּ אִינְשֵׁי טוּבָא** – שאנשים עשויים לטעות הרבה [לרבי מאיר שתי שעות חסר משהו ולרבי יהודה שלש שעות חסר משהו], **מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** – איזו חקירה שמינית יש לרבות, הרי בחקירה של 'כמה בשעה' אין תועלת לענין ההזמה [משום שיאמרו שטעו] ואם כן לא מובנת קושיית רבי אבהו, שהרי רבי שמעון יכול לסבור כמו השיטות האלו ונמצא שיש חקירה מיותרת לרבות נשרפים.

חוזרת הגמרא ומבארת את קושיית רבי אבהו: **אֶלָּא לַאַתּוּיֵי בְּכַמָּה בַּיּוֹבֵל.** תמהה הגמרא: **הַיְינוּ בְּאֵיזֶה שָׁבוּעַ** – הרי חקירה זו כבר מנויה במשנה בין השבע חקירות, שהרי זה הפירוש של 'באיזה שבוע'. **אֶלָּא לְאַתּוּיֵי בְּאֵיזֶה יוֹבֵל.** ואם כן חוזרת קושיית רבי אבהו, שכיון ששייך לרבות חקירה נוספת, מנין שהחקירה המיותרת באה לרבות נשרפים, ולא לרבות חקירה שמינית.

מתרצת הגמרא את קושיית רבי אבהו: **וְאֵידָךְ** – רב יהודה סבר **שִׁבְּיוֹן דְּאָמַר הָעֵד, בְּאֵיזֶה שָׁבוּעַ לָא בָּעֵי בְּאֵיזֶה יוֹבֵל,** משום שלא מצוי שעדים ימתינו עם עדותם מיובל ליובל.

שנינו במשנה: **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר** באיזה יום באיזו שעה באיזה מקום. מביאה הגמרא את סברתו: **תַּנְיָא, אָמַר לָהֶם רַבִּי יוֹסֵי לַחֲכָמִים, לְדִבְרֵיכֶם שאתם אומרים שלעולם צריך שבע חקירות, מִי שֶׁכָּתַב וְאָמַר 'אֶמֶשׁ הָרָגוֹ', וכי אוֹמֵר לוֹ בְּאֵיזוֹ שָׁבוּעַ בְּאֵיזוֹ שָׁנָה בְּאֵיזוֹ חֹדֶשׁ בְּכַמָּה בַּחֹדֶשׁ,** הלא אין צורך בכל השאלות הללו, שהרי במה שאמר 'אמש' כלול כל זה, ואם כן לעולם שישאלו אותו רק באיזה יום ובאיזה שעה, ואם יהיה צורך ישאלו יותר. **אָמְרוּ לוֹ** – השיבו חכמים לרבי יוסי, **לְדִבְרֵיךָ** גם ניתן להקשות **מִי שֶׁכָּתַב וְאָמַר 'עָכְשָׁיו הָרָגוֹ', וכי אוֹמֵר לוֹ בְּאֵיזֶה יוֹם בְּאֵיזֶה שָׁעָה בְּאֵיזֶה מָקוֹם,** ואם כן לעולם שישאלו אותו רק 'מתי היה המעשה'. **אֶלָּא** בודאי תתרץ לנו, **שַׁאף עַל גַּב דְּלָא צָרִיךְ** את כל השאלות הללו באופן שאמר

המשך בעמוד קסד

'עכשיו הרגו', בכל זאת אם לא אמר שום זמן, רַמִינַן עֲלֵיהּ – מטילים עליו שאלות אלו כְּדְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר שאמר לעיל (לב:) שהיו מוליכים את העדים ממקום למקום כדי להטריח את העדים, אולי מחמת כן יחזרו בהם, ואם כן הָכָא נַמִּי – כך גם אנו נתרץ, שאַף עַל גַּב דְּלָא צָרִיךְ את כל השאלות באופן שאמר 'אמש הרגו', אך אם לא אמר שום זמן, רַמִינַן עֲלֵיהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר.

הגמרא מביאה מדוע רבי יוסי לא חש לטענת חכמים: וְרַבִּי יוֹסֵי סבר, שהחקירות שהעד מחויב כשלא אמר שום זמן, אינם מחמת הסברא של רבי שמעון בן אלעזר, אלא משום שהעדות של 'אֶמֶשׁ הָרָגוֹ' היא דבר שֶׁכִּיחַ

[־מצוי] בְּרוֹב עֵדָיוּת, אבל עדות של 'עַכְשָׁיו הָרָגוֹ' היא דבר לֹא שֶׁכִּיחַ בְּרוֹב עֵדָיוּת.

שנינו במשנה: שהיו שואלים את העדים האם מַכִּירִים אֶתֶם אוֹתוֹ.

הגמרא מביאה בריייתא המרחיבה בזה: תָּנוּ רַבָּנָן, מַכִּירִים אֶתֶם אוֹתוֹ, כלומר האם נָכְרִי הָרַג או יִשְׂרָאֵל הָרַג, וכן שואלים, הַהֵרִיתֶם בּוֹ שאסור לרצוח, קִיבֵּל עָלָיו הַתְרָאָה – האם הוא אמר קודם המעשה שהוא יודע שזה אסור, הַתְּרִיתֶ עַצְמוֹ לְמִיתָה – האם אמר על מנת להיענש על כך בעונש פלוני אני עושה, האם הֲמִיתַת סמוך להתראה בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּיבּוּר – זמן של אמירת שלום עליך רבי, שאם עבר זמן יתכן שכבר שכח את ההתראה. וכשהעידו על הָעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, שואלים אֶת מִי עָבַד, לְשֵׁם עֲבוֹדָה עָבַד או לְמַרְקוּלִיס עָבַד, וְכן שואלים בַּמֶּה עָבַד בְּזִיבּוּחַ – שחיטה, או בְּקִיטּוֹר – הקטרה, או בְּנִיפּוּךְ – שפיכת משקין לכבודה, או בְּהִשְׁתַּחֲוָאָה.

הגמרא מביאה את המקור לכך שצריך התראה: אֲמַר עוּלָּא, מְנַיִן לְהַתְרָאָה מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כ יז) 'וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אֲחוֹתוֹ בַּת אָבִיו אוֹ בַת אִמּוֹ וְרָאָה אֶת עֶרְוָתָהּ', וצריך ביאור, מדוע מזכירה התורה 'וראה את ערותה', אֲמַר בְּרַאיְיתָא תַּלְיָא מִילְּתָא – וכי מחמת הראיה הוא מתחייב, אֶלָּא יש לדרוש את הפסוק, עַד שֶׁיְּרָאוּהוּ מַעֲמָדוֹ שֶׁל דָּבָר – כלומר שיתרו בו שהיא ערוה ואסורה לו, וְאִם אֵינוֹ עָנָן – אם אין ההתראה נצרכת לְבָרֵר, שהרי דין שמים הוא, ובשמים ידוע אם הוא היה מזיד.